

AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN DER DDR
ZENTRALINSTITUT
FÜR ALTE GESCHICHTE UND ARCHÄOLOGIE

HERODOTI HISTORIAE

VOL. I

LIBROS I-IV CONTINENS

BIBLIOTHECA

EDIDIT

HAIM B. ROSÉN

SCRIPTORVM GRAECORVM ET ROMANORVM
TEVBNERIANA

LIBROS completos

BSB B. G. TEUBNER VERLAGSGESELLSCHAFT
1987

BSB B. G. TEUBNER VERLAGSGESELLSCHAFT
1987

SIGLA

- A Laurentianus plut. LXX 3
 B Romanus Angelicus gr. F. August. 83, unde intercederunt folia aliquot
 b folia cod. B alia manu suppleta et adiuncta
 C Laurentianus Conv. Suppr. gr. 207, unde intercederunt folia aliquot
 c folia alia manu suppleta et adiuncta
 D Vaticanus gr. 2369
 J Hierocolymitanus Patriarch. gr. 79
 M Mutinensis Estensis 221 (= II. H. 6)
 P Parisinus gr. 1633
 p Parisinus gr. 1635
 Q Parisinus gr. 1406
 R Vaticanus gr. 123
 S Cantabrigiensis Sacerdotianus coll. Emmanuelis gr. 30
 T Laurentianus plut. LXX 6
 t folia alia manu suppleta et adiuncta
 V Vindobonensis philol. gr. 85 (= 72)

PAPYRI

(quarum maxima pars in Paapii libro (v. p. XLIII) sunt excerptae)

- Pap. Colonensis 1202
 Pap. Durae Europi (Paap XVII)
 Pap. Fackelmann 7 (WSt 93, 1980, 25-28)
 Pap. Medicolanensis Univ. Cath. H. 75 (Aegyptus 72, 1972, 71s.)
 Pap. Monacensis APF 1, 471 (Paap VII)
 Pap. Musei Britannici 103 (Milne) (Paap XIV)
 Pap. Musei Britannici 104 (Milne) (Paap XV)
 Pap. Oxyrhynchoi 18 (Paap V)
 Pap. Oxyrhynchoi 19 (Paap IV)
 Pap. Oxyrhynchoi 695 (Paap XVI)
 Pap. Oxyrhynchoi 1092 (Paap XII)
 Pap. Oxyrhynchoi 1244 (Paap VI)
 Pap. Oxyrhynchoi 1375 (Paap XVIII)
 Pap. Oxyrhynchoi 1619 (Paap XIII)
 Pap. Oxyrhynchoi 2095 (Paap I)
 Pap. Oxyrhynchoi 2096 (Paap II)
 Pap. Oxyrhynchoi 2097 (Paap III)
 Pap. Oxyrhynchoi 2098 (Paap XIX)
 Pap. Oxyrhynchoi 2099 (Paap XX)
 Pap. Palau Rib. 135 (Stud. Papyrol. 8, 1969, 37-42)
 Pap. Rendel Harris 1936, 40 (Paap XXI)
 Pap. Rylands I 55 (Paap XI)
 Pap. Soc. Ital. X 1170 (Paap IX)
 Pap. Zereteli (Pap. Ross.-Georg. I 15) (Paap VIII)
 [H] papyrus non exstat

LIBRI EXCERPTA CONTINENTES

- ¶ Florilegi Athonitae cod. Athon. Dion. 90 (= 3629)
 ¶ Darmstadtensis misc. gr. 2773
 ¶ Guelpherbytanus 4292 (= Gudianus gr. 104)

LXVI

SIGLA

- § Heidelbergensis Palatinus gr. 129
 ¶ Neapolitanus gr. II. C. 32
 D Vaticanus gr. 1394
 ¶ Florilegi Athonitae cod. Parisinus suppl. gr. 134
 b Parisinus gr. 1731
 ¶ Vindobonensis philol. gr. 191
 Constantini Porphyrog. *περί ἀρετῆς καὶ κακίας* cod. Peirescianus Turonensis
 et *περὶ περὶ ἀρετῆς* quae a Dermario excerpta sunt in codd. Ambrosiano N 135,
 Bruxellensi 98, Escorialensi R. III. 13

CODICES AEEIΣ HPOAOTOY CONTINENTES

seriatim conscriptas:

- C Parisini Coislin. 345 fol. 165-167
 D Parisini Coislin. 324 fol. 65-67
 O Oxoniensis Bodl. 18378 (= E. D. Clarke 16) fol. 67-72
 P Parisini gr. 1630 fol. 247-249

ordine alphabetico conscriptas:

codices Herodotei:

- C fol. 310 (*Ἀλμυρα* usque ad litteram δ continens)
 c Ambrosianus gr. 456 (I 23 sup.) (in int.)
 d Ambrosiani gr. 186 (C 82 sup.) fol. 5-8
 n Neapolitani gr. III. B. 3 fol. 1-2
 r Parisini gr. 2933 fol. 206-207
 alii:
 a Ambrosiani gr. 1077 (C. S. I. 2) fol. 49-50
 b Ambrosiani gr. 667 (Q 13 sup.) fol. 316-319
 c Cantabrigiensis coll. Trinit. gr. 820 fol. 128-130
 l Laurentiani plut. LIX 44 fol. 223
 m Monacensis gr. 529 fol. 110-112
 o Oxoniensis Bodl. Misc. 104 (= Auct. T. 4.5) p. 339-352
 q Parisini suppl. gr. 70 (excerpta continentiis) fol. 159, 193^v
 t Taurinensis gr. 271 fol. 107
 u Ambrosiani gr. 184 (G 69 sup.) fol. 200-201
 v Vaticanus gr. 895 fol. 280-281
 w Vaticanus Urbini. gr. 151 fol. 348-351
 x Vaticanus Barberin. gr. 88 (386) fol. 17-19

CODICES MOSCHOPVLI

codices Herodotei:

- S Cantabrigiensis Sacerdotiani coll. Emmanuelis gr. 30 fol. 1-2
 y Vaticanus Pal. gr. 215 fol. 1-3
 et qui *Ἀέξεῖς* quoque continent c, d, n

alii:

- f Bononiensis Univ. 2638 fol. 27-34
 s Vaticanus gr. 292 e Schaeferi appendice ad Gregor. Cor. pp. 683-700
 z Vindobonensis phil. gr. 127 fol. 60-61
 et qui *Ἀέξεῖς* quoque continet w

5*

LXVII

παρέδοσαν τῆσι θυγατράσι μή κοτε ὁμοσιτῆσαι τοῖσι ἀνδράσι μηδὲ ὀνόματι βῶσαι τὸν ἐωυτῆς ἄνδρα τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ἐφόνευσαν σφέων τοὺς πατέρας καὶ ἄνδρας καὶ παῖδας καὶ ἔπειτε ταῦτα ποιήσαντες αὐτῆσι μὲν αὐτῶν Ἀρκίους ἀπὸ Γλαύκου τοῦ Ἰππολόχου γεγονότας, οἱ δὲ Κανόκων Πυλίου ἀπὸ Κόδρου τοῦ Μελάφρου, οἱ δὲ καὶ συναμφοτέρους. ἀλλὰ γὰρ περιέχονται τοῦ ὀνόματος μᾶλλον τι τῶν ἄλλων Ἴωνων· ἔστωσαν δὲ καὶ οἱ καθαρῶς γεγονότες Ἴωνες [εἰσι δὲ πάντες Ἴωνες, ὅσοι ἀπ' Ἀθηνῶν γένονται καὶ Ἀπατορίας καὶ Ἄγονοι ἐορτήν· ἄγονοι δὲ] πάντες πληρ' Ἐφρεσίων καὶ Κολοφονίων· οὗτοι γὰρ μόνον Ἴωνων οὐκ ἄγονοι 147 μὲν αὐτῶν Ἀρκίους ἀπὸ Κόδρου τοῦ Μελάφρου, οἱ δὲ καὶ συναμφοτέρους. ἀλλὰ γὰρ περιέχονται τοῦ ὀνόματος μᾶλλον τι τῶν ἄλλων Ἴωνων· ἔστωσαν δὲ καὶ οἱ καθαρῶς γεγονότες Ἴωνες [εἰσι δὲ πάντες Ἴωνες, ὅσοι ἀπ' Ἀθηνῶν γένονται καὶ Ἀπατορίας καὶ Ἄγονοι ἐορτήν· ἄγονοι δὲ] πάντες πληρ' Ἐφρεσίων καὶ Κολοφονίων· οὗτοι γὰρ μόνον Ἴωνων οὐκ ἄγονοι 148 μὲν αὐτῶν Ἀρκίους ἀπὸ Κόδρου τοῦ Μελάφρου, οἱ δὲ καὶ συναμφοτέρους. ἀλλὰ γὰρ περιέχονται τοῦ ὀνόματος μᾶλλον τι τῶν ἄλλων Ἴωνων· ἔστωσαν δὲ καὶ οἱ καθαρῶς γεγονότες Ἴωνες [εἰσι δὲ πάντες Ἴωνες, ὅσοι ἀπ' Ἀθηνῶν γένονται καὶ Ἀπατορίας καὶ Ἄγονοι ἐορτήν· ἄγονοι δὲ] πάντες πληρ' Ἐφρεσίων καὶ Κολοφονίων· οὗτοι γὰρ μόνον Ἴωνων οὐκ ἄγονοι 149 μὲν αὐτῶν Ἀρκίους ἀπὸ Κόδρου τοῦ Μελάφρου, οἱ δὲ καὶ συναμφοτέρους. ἀλλὰ γὰρ περιέχονται τοῦ ὀνόματος μᾶλλον τι τῶν ἄλλων Ἴωνων· ἔστωσαν δὲ καὶ οἱ καθαρῶς γεγονότες Ἴωνες [εἰσι δὲ πάντες Ἴωνες, ὅσοι ἀπ' Ἀθηνῶν γένονται καὶ Ἀπατορίας καὶ Ἄγονοι ἐορτήν· ἄγονοι δὲ] πάντες πληρ' Ἐφρεσίων καὶ Κολοφονίων· οὗτοι γὰρ μόνον Ἴωνων οὐκ ἄγονοι 150 μὲν αὐτῶν Ἀρκίους ἀπὸ Κόδρου τοῦ Μελάφρου, οἱ δὲ καὶ συναμφοτέρους. ἀλλὰ γὰρ περιέχονται τοῦ ὀνόματος μᾶλλον τι τῶν ἄλλων Ἴωνων· ἔστωσαν δὲ καὶ οἱ καθαρῶς γεγονότες Ἴωνες [εἰσι δὲ πάντες Ἴωνες, ὅσοι ἀπ' Ἀθηνῶν γένονται καὶ Ἀπατορίας καὶ Ἄγονοι ἐορτήν· ἄγονοι δὲ] πάντες πληρ' Ἐφρεσίων καὶ Κολοφονίων· οὗτοι γὰρ μόνον Ἴωνων οὐκ ἄγονοι

149 μὲν αὐτῶν Ἀρκίους ἀπὸ Κόδρου τοῦ Μελάφρου, οἱ δὲ καὶ συναμφοτέρους. ἀλλὰ γὰρ περιέχονται τοῦ ὀνόματος μᾶλλον τι τῶν ἄλλων Ἴωνων· ἔστωσαν δὲ καὶ οἱ καθαρῶς γεγονότες Ἴωνες [εἰσι δὲ πάντες Ἴωνες, ὅσοι ἀπ' Ἀθηνῶν γένονται καὶ Ἀπατορίας καὶ Ἄγονοι ἐορτήν· ἄγονοι δὲ] πάντες πληρ' Ἐφρεσίων καὶ Κολοφονίων· οὗτοι γὰρ μόνον Ἴωνων οὐκ ἄγονοι 150 μὲν αὐτῶν Ἀρκίους ἀπὸ Κόδρου τοῦ Μελάφρου, οἱ δὲ καὶ συναμφοτέρους. ἀλλὰ γὰρ περιέχονται τοῦ ὀνόματος μᾶλλον τι τῶν ἄλλων Ἴωνων· ἔστωσαν δὲ καὶ οἱ καθαρῶς γεγονότες Ἴωνες [εἰσι δὲ πάντες Ἴωνες, ὅσοι ἀπ' Ἀθηνῶν γένονται καὶ Ἀπατορίας καὶ Ἄγονοι ἐορτήν· ἄγονοι δὲ] πάντες πληρ' Ἐφρεσίων καὶ Κολοφονίων· οὗτοι γὰρ μόνον Ἴωνων οὐκ ἄγονοι

AB C P(p)

3 Ael. Dion. Atthista (Erbse Untere. z. d. attiz. Lexika 117) 'εἰτα' καὶ 'ἐπειτα' Ἀττικά· τὸ δὲ 'εἶτεν' καὶ 'ἐπειτεν' Ἰωνά· διὸ καὶ παρὰ Ἡροδότου

2 ὀνομαστὶ Plut. || 7 ὀνόματος BP || 8 δι' || 9 ὄνομαστ' Plut. || 10 ὄνομαστ' Plut. || 11 ὄνομαστ' Plut. || 12 ὄνομαστ' Plut. || 13 ὄνομαστ' Plut. || 14 ὄνομαστ' Plut. || 15 ὄνομαστ' Plut. || 16 ὄνομαστ' Plut. || 17 ὄνομαστ' Plut. || 18 ὄνομαστ' Plut. || 19 ὄνομαστ' Plut. || 20 ὄνομαστ' Plut. || 21 ὄνομαστ' Plut. || 22 ὄνομαστ' Plut. || 23 ὄνομαστ' Plut. || 24 ὄνομαστ' Plut. || 25 ὄνομαστ' Plut. || 26 ὄνομαστ' Plut. || 27 ὄνομαστ' Plut. || 28 ὄνομαστ' Plut. || 29 ὄνομαστ' Plut. || 30 ὄνομαστ' Plut. || 31 ὄνομαστ' Plut. || 32 ὄνομαστ' Plut. || 33 ὄνομαστ' Plut. || 34 ὄνομαστ' Plut. || 35 ὄνομαστ' Plut. || 36 ὄνομαστ' Plut. || 37 ὄνομαστ' Plut. || 38 ὄνομαστ' Plut. || 39 ὄνομαστ' Plut. || 40 ὄνομαστ' Plut. || 41 ὄνομαστ' Plut. || 42 ὄνομαστ' Plut. || 43 ὄνομαστ' Plut. || 44 ὄνομαστ' Plut. || 45 ὄνομαστ' Plut. || 46 ὄνομαστ' Plut. || 47 ὄνομαστ' Plut. || 48 ὄνομαστ' Plut. || 49 ὄνομαστ' Plut. || 50 ὄνομαστ' Plut. || 51 ὄνομαστ' Plut. || 52 ὄνομαστ' Plut. || 53 ὄνομαστ' Plut. || 54 ὄνομαστ' Plut. || 55 ὄνομαστ' Plut. || 56 ὄνομαστ' Plut. || 57 ὄνομαστ' Plut. || 58 ὄνομαστ' Plut. || 59 ὄνομαστ' Plut. || 60 ὄνομαστ' Plut. || 61 ὄνομαστ' Plut. || 62 ὄνομαστ' Plut. || 63 ὄνομαστ' Plut. || 64 ὄνομαστ' Plut. || 65 ὄνομαστ' Plut. || 66 ὄνομαστ' Plut. || 67 ὄνομαστ' Plut. || 68 ὄνομαστ' Plut. || 69 ὄνομαστ' Plut. || 70 ὄνομαστ' Plut. || 71 ὄνομαστ' Plut. || 72 ὄνομαστ' Plut. || 73 ὄνομαστ' Plut. || 74 ὄνομαστ' Plut. || 75 ὄνομαστ' Plut. || 76 ὄνομαστ' Plut. || 77 ὄνομαστ' Plut. || 78 ὄνομαστ' Plut. || 79 ὄνομαστ' Plut. || 80 ὄνομαστ' Plut. || 81 ὄνομαστ' Plut. || 82 ὄνομαστ' Plut. || 83 ὄνομαστ' Plut. || 84 ὄνομαστ' Plut. || 85 ὄνομαστ' Plut. || 86 ὄνομαστ' Plut. || 87 ὄνομαστ' Plut. || 88 ὄνομαστ' Plut. || 89 ὄνομαστ' Plut. || 90 ὄνομαστ' Plut. || 91 ὄνομαστ' Plut. || 92 ὄνομαστ' Plut. || 93 ὄνομαστ' Plut. || 94 ὄνομαστ' Plut. || 95 ὄνομαστ' Plut. || 96 ὄνομαστ' Plut. || 97 ὄνομαστ' Plut. || 98 ὄνομαστ' Plut. || 99 ὄνομαστ' Plut. || 100 ὄνομαστ' Plut.

ὡδε ἀπέβαλον Αἰολέες· Κολοφονίους ἄνδρας στάσει ἐσαωθέντας καὶ ἐκπεσόντας ἐκ τῆς πατρὸς ὑπεδέξαντο. μετὰ δὲ οἱ φηγάδες τῶν Κολοφονίων φυλάξαντες τοὺς Σμυρναίους ὁρτήν ἐξω τειχεὺς ποικυμένους Διονύσω τὰς πόλεις ἀποκλήσαντες ἔσχον τὴν πόλιν. βοθητήσαντων δὲ 2 πάντων Αἰολέων ὁμολογῆ ἐχρήσαντο τὰ ἐπιπλά ἀποδοτέων τῶν Ἴωνων ἐκλιπτῶν Σμυρνήν Αἰολέας. ποιησάντων δὲ ταῦτα Σμυρναίων ἐπιδοίλοντο σφραγίσαι ἑνδεκα πόλεις καὶ ἐποιήσαντο σφέων αὐτέων πολιείας. αὐταὶ 151 μὲν νυν αἱ ἠπειρωτικαὶ Αἰολίδες πόλεις ἐξω τῶν ἐν τῇ Ἰσθμῷ ὀκειμένων· κεχωριστάται γὰρ αὐταί. αἱ δὲ τὰς νήσους ἔχουσαι πέντε μὲν πόλεις τὴν 2 10 Λέσβον νέμονται — τὴν γὰρ ἕκτην ἐν τῇ Λέσβῳ οἰκουμένην Ἀρίσβαν ἠνδραπόδισαν Μηθυμναίῳ, ὄντος ὁμαίμου —, ἐν Τενέδῳ δὲ μία οἰκεῖται πόλις, καὶ ἐν τῆσι Ἐκατὸν νήσοισι καλεομένησι ἀλλή μίαι. Λεσβίοισι μὲν νυν καὶ Τενεδίοισι, κατὰ περ Ἴωνων τοῖσι τὰς νήσους 3 ἔχουσι, ἦν δεινὸν οὐδὲν, τῆσι δὲ λοιπῆσι πόλυσιν ἕαδε κοινῇ Ἴουσι ἐπεσθαι, 15 τῇ δὲ οὗτοι ἐξηγέονται.

Ἦς δὲ ἀπύκοντο ἐς τὴν Σπάρτην τῶν Ἴωνων καὶ Αἰολέων οἱ ἀγγελοὶ, 152 κατὰ γὰρ δὴ τὰχος ἦν ταῦτα παρρησώμενα, εἴλοντο παρὸ πάντων λέγειν τὸν Φωκαεῖα, τῷ ὄνομαι ἦν Πύθμερος, ὁ δὲ πορφυρέων τε εἶμα περιβαλλόμενος, ὡς ἂν πυνθανόμενοι πλείστοι συνέλθοιεν Σπαρτιγέων, καὶ καταστὰς 20 ἔλεγε πολλὰ τιμωρέων ἐκντοῖσι χηρῶν. Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐ καὶ 2 ἦκουον, ἀλλ' ἀπέδοξε σφι μὴ τιμωρέων Ἴουσι· οἱ μὲν δὲ ἀπαλλάσσοντο, Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀπωσάμενοι τῶν Ἴωνων τοὺς ἀγγέλους ὁμῶς ἀπέστειλαν πεντηκοντέρῳ ἄνδρας, ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, κατασκόπους τῶν τε Κύρου 25 περηγμάτων καὶ Ἰωνῆς. ἀπικόμενοι δὲ οὗτοι ἐς Φωκαίαν ἔπειμπον ἐς 3 Σάδος σφέων αὐτῶν τὸν δοκιμώτατον, τῷ ὄνομαι ἦν Λακρίνης, ἀπερέοντα Κύρῳ Λακεδαιμονίων ὄρῃσιν γῆς τῆς Ἑλλάδος μηδεμίαν πόλιν συναμωρέειν ὡς αὐτῶν οὐ περιουσιμένον. ταῦτα εἰπόντος τοῦ κήρυκος λέγεται Κύρῳ 153 ἐπιτρέσθαι τοὺς παρέοντας οἱ Ἑλλήνων, τίνες ἔόντες ἀνθρώποι Λακεδαιμό-

AB C P(p)

Σχόλ. 152, 3 συνάμερον· πορφυρέων· καὶ ἀπικόμενος ὁ κακόστολος· Ἡρόδοτος· καὶ συναμωρουμένη συνεχῶς ἀδελφὸν συνουσιάζουσα. οὕτως Ἀριστοφάνης B³

5 Λέξ. ἐπιπλά· ἢ μὴ βεβαία κτήσις (ἐργαία κτήσις Lexx. ser. consar.), ἀλλ' ἐπιπλάσιος (ἐπιπλάσιος καὶ τὰ ἐπιπλάσιος στρωμάτων add. alphi.). Suid. ἐπιπλάσιος σκευὴ τὰ μὴ ἔργαία, ἀλλ' ὅλον ἐπιπλάσιον, οἱ δὲ ἐπιπλάσιος ἀπὸ φασαν. Greg. Cor. 111 ἐπιπλάσιος μὴ βεβαίαν (βαβείαν ser.) κτήσιον, ἀλλ' ἐξ ἐπιπλάσιος || 10 Steph. Byz. s. v. Ἀρίσβαν· Ἡρόδοτος δὲ καὶ ἰάξων Ἀρίσβαν (Ἀρίσβαν codd. tres) καλεῖ ἐν πρώτῳ

1 ἀπέβαλλον C | στάσει AB¹ | ἐσαωθέντες B¹ || 6 Σμυρναίων secl. Stein || 11 Μηθυμναίῳ B^m Μεθυμναίῳ cett. litterae e litteram η suprascrip. A man. rec. || 13 Τενεδίοισι C || 16 ἀπικατο C ἀπικατο PP || 18 Φωκαεῖα P^c Φωκαεῖα P^c cett. || 20, 21 οὐκ ἐρήκουον propos. Naber οὐ καὶ ἐρήκουον propos. Stein || 23 μὲν om. C || 28 ἐπιτρέσθαι C

C. PLINI SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE

LIBRI XXXVII

POST LVDOVICI IANI OBITVM

RECOGNOVIT ET SCRIPTVRAE DISCREPANTIA ADIECTA

EDIDIT

CAROLVS MAYHOFF

VOL. I. LIBRI I-VI

EDITIO STEREO-TYPA EDITIO

PRIORIS (MCMVI)

STVTGARDIAE IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI MCMLXVII

idcirco adscripsi, ut intellegatur subsidia a primis editoribus adhibita, quamvis temporum decursu depravata, originem tamen traxisse e codicibus vetustioris quem nunc novimus ordinis et permultas hodie revocatas esse lectiones a Siligio saepiusque etiam a Iano, tenui illis et nimis angusto apparatu utentibus, inmerito abiectas, simul ut caveatur ne legentes, si forte locos Plinianos ex superiore aliqua editione citatos invenerint, inopes consilii haereant in verbis nunc plus minusve mutatis. itemque emendationum vel coniecturarum memoratu dignarum auctores principes referre mihi curae fuit, ut Plinius ipse (praef. 21) benignum esse ait et plenum ingenii pudoris fateri per quos profeceris: quo pacto vera tandem elucet emendationis per quattuor saecula propagatae imago, quam Silig creberrima Dalecampii mentione obscuravit, ac manifeste apparet quantum debeatur cum vetustissimis editoribus, qui quasi silvam incultam dumetisque densam, qualis horret in codicibus mendosissime scriptis, strenue ac solleter perviam reddiderunt peregrinari cupientibus, tum mirandae eruditioni et sagacitati Hermolai Barbari et Gelenii, qui vulgati quem vocant textus conditores praecipui exsisterunt, ut ornittam hoc loco quae posteri deinceps praestiterint. quibus quanto inferiora sint quae mihi contigit praestare, peractum cum maxime opus intuitu in mentem venit inprimisque veniam mihi rogandam esse sentio, si in litterarum campo immenso et ultra unius hominis prospectum longe dilatato multa me fugerint ad interpretanda aut emendanda Plinii verba ab aliis recte observata.

Reliquum est ut memori animo palam hoc loco debitas gratias agam Carolo Rück et Ottoni Rossbach, qui humanissime studia mea adjuverunt, et viris clarissimis regias bibliothecas publicas Leidensem, Vindobonensem, Dresdensem moderantibus, quorum insigni liberalitate factum est, ut codices huc transmissos omni qua opus est cura excutere mihi liceret.

Scribendam Dresdae m. Dec. MCMV.

CONSPECTVS CODICVM

De codicum manu scriptorum, quibus Plinii Naturalis Historia ad nos propagata est, origine et auctoritate uberrime disputavit qui primus plerosque ipse insperit examinavitque et cognitionem per plures stirpes deductam accuratius quam antea id factum erat definivit, D. Detlefsen in mus. Rhen. XV p. 265—288. 367—390 et in philol. XXVIII p. 284—337, postea in praef. edit. vol. IV p. V sqq. et in diurn. litt. Jenens. 1874 n. 26 p. 395 sqq., quibus adde Herm. XXXII (1887) p. 331 sqq. et novae editionis librorum geographicorum p. VII—XI praeterea cfr. quae exposuerunt Carolus Welzhofer in progr. gymm. Ludov. Monac. a. 1878, quod inscribitur 'Ein Beitrag zur Handchriftenkunde der Nat. hist. des Plinius', et in commentatione de Beda Plinii excerptore p. 26—41 eius libri, qui Guillelmo Christ a discipulis gratulantibus dedicatus inscribitur 'Abhandlungen aus dem Gebiet der class. Altertumswissenschaft', Vrlichs in Bursiani annual. litt. antiqu. 1878 II p. 267—272, Carolus Rück in compluribus libellis infra indicandis.

Operis Pliniani amplitudo incolumitati eius gravissimum intulit impedimentum. codicum melioris notae nullus fere totum opus integrum servavit. antiquissimi optimique temporum inuria detruncati paucos quosque libròs vel librorum fragmenta continent; posteriores vero, qui omnes aut plerosque libros complectuntur, partim ipsi quoque non leviter mutilati, permultis lacunis indiligentia scribarum ortis et omni genere errorum mendorumque laborant, itaque ubi deficit vetustissimorum certus fundamentum, iniqua est negotii critici condicio, ut saepe dubitationi locus relinquatur, maximeque in his libris primis, qui plus sex milibus nominum geographicorum largissimam errandi et depravandi materiam praebuerunt.

Atque in his quidem libris I—VI habemus

I. ORDINIS VEIVSTIORVM

unum codicem praestantissimum, sed neque integrum neque viciorum, ut consentaneum est, expertum,

A: *codicem Leidensem Vossianum fol. n. IV*, extremo saeculo IX litteris Anglo-Saxonici scriptum, origine ducta ex exemplari in Britannia (ut conicere licet) quondam adseruato, quod multis locis pleniorum et puriorum contextum seruauerat quam recentiorum ordinis archetypus. continet is codex nunc 30 foliis binarium columnarum partes has: II 196—III 66. 92—IV 76. 86—107. 117—V 26. 126—136. VI 40—51. foliis quae fuerant interiecta deperditis. in fine libri IV subscriptio exstat: *Feliciter Iunius Laurentius relegi*. correctus est nonnullis locis a manu non multo seriore (A²) ex ipso, ut videtur, exemplari, unde transcriptus erat, raro a tertia manu recentiore (A³). primus eum adhibuit Sillig collatione usus quam Nauta fecerat; denuo contulit Dettlefsen.

Ad hunc proxime accedunt originis quadam communione non dubia, sed quae distincte demonstrari vix queat, excerpta aliquot medio aevo in eadem Britannia facta, in qua terra tunc homines eruditos opus Plinianum studiose lectitasse et tamquam pretiosae scientiae fontem uberrimum in suos rivulos deduxisse illustra docent exempla Bedae Venerabilis, qui tota capta a Plinio mutatus est suisque libris inseruit, aliorumque, de quibus breuiter egit Rück in progr. gymn. Ludov. Monac. a. 1908 p. 5 sqq. huius generis sunt

1) m: *excerpta* ('Eboracensis') astronomica e libris II et XVIII ad fidem decem codicum (4 Monacensium, 1 Vindobonensis, 1 Montepessulani, 2 Barnensium, 2 Parisiorum) a Carolo Rück edita in libello qui inscribitur 'Auszüge aus der Naturgeschichte des C. Plinius Secundus in einem astronomisch-komputarischen Sammelwerke des 8. Jahrhunderts' (progr. gymn. Ludov. Monac. a. 1888) p. 34—50. quae e libro II excerpta sunt sub quattuor titulis complectuntur p. 34—48 a) §§ 12. 32. 34—36. 38—44. b) §§ 83. 84. c) §§ 59—61. 69. 70. 63. 64. d) §§ 62. 67—69. 71. 76—78. 80. 78. 79. 76. 77. de aliis codicibus eadem fere excerpta continentibus, in primis duobus Harleianis et Cottoniano, cfr. Rück in actis acad. litt. Bavar. a. 1898 II p. 204—209.

2) γ (δ): *excerpta* astronomica, physica, geographica e libris II, III, IV, VI, quae ex duobus codicibus, *Vossiano Latino*

in quarto n. 69 (γ) saeculi IX et *Parisino Latino* 4860, olim *Colberti* 240, *Broterio Reg. IV* (δ) saeculi X, idem Rück edidit in actis litt. Bavar. I. p. 267—287 (vel libro Monachii a. 1888 seorsum expresso qui inscribitur 'Die Nat. hist. des Plinius im Mittelalter'). complectuntur sub 70 titulis partes has: II 10. 12. 13. 32—44. 46. 47—49. 51—53. 56—58. 82. 83. 86. 89—91. 94. 96—101. 106—107. 109—111. 114—116. 122—130. 136—137. 142—146. 149—151. 154. 156. 160—162. 186—190. 192—197. 212—219. 224. 232—235. III 88. II 236. 242—247. III 3. 4. IV 102—104. VI 81—83. 86—91. II 184—186. 220—228. 172. duos hos codices consentientes adnotavi sigla γ, dissentientem aliquoties Parisinum sigla i. hunc ipsum iam Dettlefsen in apparatus receperat nota *Par. insignitum*.

3) o: *excerpta* quae *Robertus Crickladiensis* saeculo XII in usum regis Henrici II composuit ex omnibus *Naturalis Historiae* libris, de eius vita ac studiis quae indagari poterant explicavit et excerptorum e libris II—VII contextum ex duobus codicibus, Londinensi musei Britannici et Guelpherbytano, edidit Rück in actis acad. litt. Bavar. a. 1902 II p. 196—286, progr. gymn. Ludov. Monac. a. 1903, progr. gymn. Neuburg. a. 1906. expulsa autem a Roberto sunt aut totae aut partialitatem paragraphi hae: II 1. 3—6. 8—18. 14—20. 22—29. 32. 34—38. 40—50. 53. 56. 58. 62. 66. 79. 82. 85. 86. 87. 89—94. 96—106. 107—116. 119—122. 126—138. 135—139. 142—150. 152—158. 160—163. 166—177. 179—181. 188—187. 189. 190. III 1—3. 5. 6. 8. 30. 31. 78. 80. 84—86. 92—94. 97. 103. 106. 112. 117—119. 123. IV 1. 4. 7. 10. 12. 14. 19. 20. 28. 30—33. 39—42. 44. 47. 49—51. 53. 58. 65. 76. 78. 79. 88—96. 98. 100. 102—122. V 1—3. 5—7. 11. 14—18. 22—36. 31. 34—39. 41—48. 51—56. 57. 58. 60—62. 65—74. 76. 77. 79. 83—86. 88—91. 97—99. 103—105. 113. 124. 125. 140. 141. 143. 145. 148. 149. VI 1. 2. 4. 23—26. 30. 32—35. 41. 43. 45—47. 49—51. 53. 54. 56. 59. 65—68. 70. 71. 73—77. 81. 83—91. 106. 107. 109. 112. 114—117. 120. 121. 127. 131. 138. 156. 147. 155. 161. 162. 171. 173. 176. 182. 183. 185. 187. 188. 192. 195—198. 200. 203—206. 208. 210—219. conscripsit sua Robertus, ut ipse ait, 'ipsius Plinii integerrimis verbis' et quantum fieri poterat, summa cura ac fide reddidit quae inuenerat in suo exemplari ex vetusto illo archetypo oriundo, sed experto iam, ut mihi videtur, vigentibus tot saecula doctrinae studiis emendatricem manum hominis alicuius in litteris

antiquis pro illorum temperum indole non mediocriter versati, qui hic illic a coniecturis vel etiam a minutis additamentis explendae poliendaeve orationis causa non abhorruerant. in uniuersum meminisse conveniunt excerptores omnes non tam transcribere librariorum more Plinium voluisse quam eruditionis Plinianae copias legitibus commode atque utiliter patefacere. Ex eiusdem stirpis exemplari in Francogalliam ex Britannia translato in codice *Parisino Lat. 6795* ab altera manu saeculi XII **F**: VI 88—148. 153—220, eandemque prodit maxima pars correctionum (**F**) quae in eo codice cernuntur; item ex similibus exemplaribus aliis haustae sunt correctiones in codicibus **F**, de quibus cfr. quae infra dicentur.

Haec subsidia recte pensata in usu critico primarium locum obinent praecipueque in locis dubiis, nisi certis argumentis possunt erroris vel interpolationis coargui, iure summae auctoritatis esse existimantur. ceterum quae integra in iis et bona sunt etiam per insequentium saeculorum codices quosdam, quamvis obscurata interdum accrescente mendorum numero, magna tamen ex parte propagata esse ad eam aetatem, qua typis exprimi editiones coeptae sunt, ex veterum editionum lectionibus apparet.

II. ORDINIS RECENTIORVM

stirps prima, quae agnosci possit, est codex deperditus, cuius libri II—V traiectis quibusdam quaternionibus mira iusti ordinis confusione turbati sunt, quam traiectionem Detelesen in nus. Rhen. XV p. 370 sqq. 368 sqq. accuratissime descripsit et illustravit. transit ea nescientibus primo libraris in complura exemplaria inde deducta, cumque eadem iam Dicuili Hiberniae Plinianos 'codices nimis dissipaverit', quod ex iudiciis probabilibus concludit Detelesen in Herm. XXXII p. 326, archetypus ille videtur ipse quoque in Britannia olim fuisse. ex huius originis exemplaribus in Francogalliam apportatis ortae sunt codicum familiae duae propriis lacunis et lectionibus aliarumque rerum varietate seiunctae, consensu quidem inter singulos saepe ita variante, ut cognationis rationem ac gradum difficile sit certo definire.

1. Prioris familiae sunt

D: codex *Vaticanus Latinus 3861*, membranaceus, saeculi XI, quondam integer et in unum coniunctus cum codice *Leidensi Vossiano fol. n. LXI (V)*, qui continet **XX** 186—XXXVI 97, nunc divulsus ab eo et dimidiam tantum Naturalem Historiam usque ad **XIX** 156 complectens.

primis quaternionibus deperditis continet **II** 187—**IV** 67. 70—**VI** 220. correctus est ab altera manu (**D**) e codice vetusto in ultimo demum libri **VI** folio inde a 211; quae tertia manus saeculi **XVI** aliquot locis correxit mentione non digna sunt. post Ianum, qui ex libro **V** § 1—84 et § 43—163 excerpserat, codicem totum contulit Detelesen. — Ex eodem exemplari eodem fere tempore transcriptus est formaque et habitu illi peregrinilis

F: codex *Leidensis Lipsii n. VII*, membranaceus, bipartitis paginis scriptus. initio mutilus incipit a **I** ind. **XI** (77) *rius natura* et continet omnes deinceps libros usque ad **XXXVII** 199 *primus pondere*. his primis sex libris assidua cura correctus est a manu altera saeculi **XII** (**F**) e codice ordinis vetustiorum, de qua re copiosius dixi in appendice p. 527 sqq. usui critico codicem hunc primus adhibuit totumque contulit Detelesen, qui postea eum ex ipso **D** descriptum esse sibi persuasit statuitque eundem esse Chiffletianum div desideratum (cfr. append. p. 526. 526). ipse iterum contuli et, ut in tali re accidere solet, nonnulla rectius enotavi. — Minus arto vinculo cum **D** iungitur

B: codex *Florentinus Riccardianus*, membranaceus, saeculo fere **XI** binis paginarum columnis scriptus, compluribus locis mutilus — interierunt enim medii libri **XIV**—**XX**. **XXXIII**. **XXXIV** et ultimus **XXXVII** — aliisque e codice alterius familiae suppletus. incipit a praefat. § 27 *illud est quod* et continuatur usque ad **I** ind. **XXXIV** med., deinde continet huius voluminis **II** 26 *credi ex usu usitae* — **VI** 220. collatione a Jano facta Sillig in editione usus est eamque bibliothecae regiae Dresdensi mandavit; qua perpetuo inspecta errores illius haud paucos sustuli, ita ut adnotationem meam, ubi a Silligiana discedat, pro vera haberi velim. correctiones autem, quae passim inveniuntur a manu altera, interdum etiam tertia, aut in spatio raso aut litteris detortis aliave superscriptis factae, Ian raro ita indicavit, ut utriusque manus sint discernatur. in plurimis quidem versibus apparent codicis ex ordine vetustiorum (**B**), sed aliae speciem coniecturae praese ferunt.

2. Alterius familiae sunt

E: codex *Parisius Latinus 6795* (Silligio et Iano a. Harduino *Regius I*), membranaceus, saeculo **XI** binis paginarum columnis scriptus, in primis quaternionibus

umore ac situ et remediis quoque ad resuscitandas litteras evanidas iniciis adeo foedatus, ut amplae partes iam legi non possint, inde a libro XXI subinde nutius deficientibus aliquot foliis, in fine detruncatus post XXXII 136. huius voluminis totum textum continet, ac praefatio quidem et I—III 38. 70—181. IV 6—VI 88 prioris manus sunt, alterius, quae correxit et supplevit, partes interiectae, exceptis paucis paragraphis VI 148—152, quae tertia manus margini ascripsit. contulerunt praefationem et I Dübner, II et V Iani, praef. I. III. IV. VI Dellefsen, correctionum tamen generibus duobus non significatis: admixtae enim sunt iis, quae saeculo XII et codice ordinis vetustiorum factae sunt (E), aliae, quae tertiam illam manum multo recentiorum (saeculi XV vel XVI) ostendunt, et in his ita comparatae, ut eas ex impressis demum editionibus inlatae esse suspicio sit, hanc aliqua ex parte instam esse cognovi beneficio Ottonis Rosbach, qui opera sua ultro mihi oblata plus ducentas lectiones e libris II et V a me detectas in ipso codice E scrutatus est et subtilissime describendo explanavit. tertiam manum ait per se agnoscere plerumque posse (id quod vidit etiam Rück de Rob. Orickl. exc. I. l. p. 216 n. 3 nec negavit Dellefsen in diurn. litt. Jenens. 1874 p. 395) ac ne opus quidem esse confirmandi causa simul evolvi.

e: *codicem Parisinum Latinum 6796 A* (Silligio et Iano b): is enim cum ex E ab altera manu iam correcto paulo post cum fide descriptus sit, immunit est a tertiae interpolationibus. ubi evanuit vel obscurata est codicis E scriptura, ex e lectiones iure substituantur suntque suis locis adnotatae e collationibus Iani et Dellefseni. Adiungitur huic familiae, sed ex alio exemplari derivatus et saepius cum E vel E consentiens proprium et separatim locum tenet

a: *codex Vindobonensis CCXXXIV* (Silligio et Iano a), olim monasterii S. Blasii in Nigra Silva, membranaeus, saeculo XII vel XIII — a. 1278 d. 8. Maii 'fuit ac commodatus Rudolpho Constantiae episcopo', ut testatur primae paginae inscriptio — binis columnis scriptus, in duos divisus tomos, quorum prior praefationem et I—XX, alter sequentes libros usque ad XXXVII 208 *quocumque ambim[us] mari]* continet, inde a libro X saepe textus partes plus minusve amplae data opera, ut videtur, a librariis praetermissae sunt; huius vero primi voluminis textus nihil fere detrimenti accepit, nisi quod VI 90—95 intercederunt, columna vel pagina una 41 versuum errore neglecta. praefationem et in-

dices aliaque quasdam partes excussit usuique critico adhibuit Dellefsen; ego textum totum contuli. — Si ex paucis quas Beatus Rhennans tradidit lectionibus coniecturam facere licet, *Murbaccensis* codex nunc obliteratus tam similis fuit Vindobonensi a, ut prope gemini fratres appellari queant.

Iam codicum **ADFE** (plerumque etiam a) discrepantiae adnotatio a me ita instituta est, ut siglae eorum, qui quoque loco constanter ac perpetuo collati sunt, in superiore paginae margine adscriptae inveniantur et in commentariis notis unius tantum plurimumve ex his mentione facta certo concludi possit, in reliquis (r) exstare lectionem in textum receptam. alia ratio est excerptorum (ay), quae cum continuas ac plense orationis partes hand ita magnas easque saepe etiam decurtatas praebere soleant, non potuerunt sine molesta incommoditate cum illis copulari separatimque ibi tantum commemoratae sunt, ubi discrepant, verum ex horum quoque lectionibus vix ulla, quae alicuius momenti sit, omissa est. omnino variarum lectionum in geographicis maxime libris III—VI infinita saepe abundantia fuit, etsi ne sic quidem omnes adnotatae sunt; coarctari eas modicis finibus in libro II licuit, quia et codices, quae est ibi orationis et argumenti indoles, paulo minus vitiose scripti sunt et exclusis quas singuli aperte falsas habent nihil tamen, quod iure desideretur, ab apparatusu critico abest.

Praeter hos codices, qui pro fundamento sunt recensionis criticae, aliorum quoque scripturas sparsim adnotavi, quae quidem subsidia, praesertim ubi meliora desunt, ut in praefatione et initio libri II, prorsus reici non debent; aliis locis id factum est, ut quae ratio inter eos et meliores illos intercedat exemplis aliquot ostendatur.

Ex iis cum ordine recentiorum et artissimo vinculo cum codice F cohaerent

d: *codex Parisinus Latinus 6797* (Harduino *Regius II*), membranaeus, saeculi XIII, totum Plinii opus usque ad XXXVII 199 *primum pondere* continens, ultimo tamen libro adiecto ab altera manu, quae correxit caeterorum quoque textum partim e codice alienae originis. libros omnes praeter XXXIII—XXXVI in usum Silligii contulit Iani.

T: *codex Toletanus*, membranaeus, saeculi XIII, excepto ultimo omnes libros continens. a Pintiano quondam diligentiter excussus et adhibitus est, collatus in Silligii usum a duobus presbyteris Hispanis (cfr. edit. Sill. vol. I praef. p. X).

f: *codex Chiffletianus*, a Dalecampio in editione passim ita adhibitus, ut insigniores eius lectiones margini adscriberet, postea obliteratus. quem eundem ac codicem F esse censet Detlefsen: cfr. supra.

Cum familia codicum E a videtur cohaerere

q: *codices* (miscellanei) *Parisensis Latini 7701* pars saeculo XIII scripta, quae *Naturalis Historiae* initium usque ad I ind. XXXII med. continet. lectiones, quae ad praefationem adnotatae sunt, excerptis Detlefsen.

Ad ordinem veterum variis propinquitatis gradibus redeunt codices quinque, ac primum duo Britannici:

l: *codex Arundelianus 98*, Londini in museo Britannico adseruatus et saeculo XII ascriptus, I—XVIII continens: cfr. vol. III p. XI. ad praefationem Londini a. 1798 editam adhibuit Davides Durandus; reliquas lectiones debet Victori Ryssel.

Ox: *codex Oxoniensis 274* in bibliotheca Novi Collegii adseruatus, eiusdem fere saeculi, I—XIX continens. disseruit de eo in *Classical Review* VII p. 451 sqq. I. Grafton Milne, qui hunc et Arundelianum cum eo, ex quo Robertus sua excerptis, planissime consentire dixit denotavitque observatam iam antea similitudinem, quae cum utroque est

p: *codex Polingano Latino 11301* Monacensi (Siligio F), a. 1459 in Italia scripto, de quo cfr. edit. Sil. vol. I praef. p. XXI, Welzhofer 'Beitrag' p. 82—89. postquam Ian praefationem et II 1—187. V 1—50. VI 1—64 consulit, ego II 188—248. VI 65—220 aliasque partes quasdam excerptis et plerasque lectiones adnotavi, quo magis eluceat consensio cum E^o passim conspicua, quamvis peculiaribus mendis erroribusve interdum occultata. ceterum moneo numeros fere omnes non notis, sed nominibus numeralibus a librario indicatos esse.

Salmant.: *codex Salmanticensis*, libros I—XV continens, semivetus, ut ait Pintianus, qui eum in observationibus Plinianis a. 1544 non raro laudavit.

r: *codex a Dalecampio excerptus* et in editionis margine sigla M vel Man. notatus (Siligio r). de huius cum F^o similitudine exposui append. p. 528; praeterea cfr. Vrlchs in *Ec II* (1866) p. 369, Detlefsen in *philol.* XXVIII p. 301, Welzhofer l. l. p. 36.

Huc pertinere fortasse — nam certior deest notitia — duo k: *codices Cracovienses*, quos breviter significavit Io. Tyrianski in *ind. schol. hib. Cracov.* a. 1841, specimenis gratia praef. 1—15 plene exscriptis. alter (k) est

membranaceus, saeculo XIII assignatus, Bononiae a. 1459 emphus, alter (k'), chartaceus ignotae originis, saeculo XIV scriptus esse existimatur. lectiones eorum ad praefationem adnotavi.

Denique uno loco — I ind. IX (36—42) citavi

pot. *Chat.*: pauca folia *codicis rescripti* saeculi IV vel V, quae in Cassiani Institutorum codice 24 bibliothecae Seminarii Magni Augustodunensis detecta Aemilius Chateletain descripsit in *Journal des savants* a. 1900 p. 44—48.

Restat ut pauca addam de libro I, quo continentur *indices*; horum enim singularis est et a ceteris libris diversa condicio critica, quam qui penitus cognoscere volent, his satis habeo commendaasse quae subtilissime, ut solet, disputavit Detlefsen in *philol.* XXVIII p. 701—716.

Atque a Plinio quidem ipso indices libro primo comprehensi et praefationi (cfr. § 83) subiuncti sunt: quae ratio servatur hodie in codicibus d. T. in antiquissimis autem codicibus, ut commodo lectorum provideretur, indices ita fuerunt duplicati, ut et coniunctim scripti in libro I et separatim suo quisque libro praemissi exstarent. cuius rei exempla sunt codices F^o E^o, in quibus illi ante singulos libros iterantur (F^o E^o E^o). in reliquis vero aut deperditus est liber I, ut in M^o B^o D^o (V), aut omissus, ut in A, et superant — quatenus sunt integri — modo M^o O^o E^o D^o (V)^a: sic igitur recitatus, ut errores praecaverentur, notari oportuit, nisi brevitatis causa potius visum esset siglis uti simplicibus. desunt indices totum in codice p. sed ne in F^o E^o E^o quidem omnium memoria duplex durat incolumis: nam interierunt in his posterior pars indices XXXIII et prior XXXIV, praeterea desunt indices in F II—XI (77), in B XXXV—XXXVII, in E autem multa iam legi non possunt; desunt in F^o II et III, in B^o II (?). XIV—XIX. XXI (cuius loco est XX), XXIII. XXIV. XXXVII, in E^o II. III. V. VI. VIII—XIII. XV—XIX. XXI (cuius loco est XX), XXII. XXIV ultimique inde a XXXIII. (de M loco est XX). XXII. XXIV ultimique inde a XXXIII. (de M cfr. vol. II p. XXXIII, de O et B vol. V p. VIII et IV). codicum, quorum siglas in superiore paginarum margine indicavi, plenis collationibus uti mihi licuit (* usque ad XXI); reliquorum lectiones desumpti ex editione Detlefseni ex instituto — id quod valde dolendum est — paucissimum delectum praebentis.

Tali igitur subsidiorum condicione et ob magnam multitudinem nominum numerorumque saepe incredibilem in modum corruptorum ac lemmatum ordine quoque interdum turbato vel mutato — id quod in d. T. consilio et cum quadam constantia factum est, quo magis indices cum librorum textu conciliarentur —, non mirum est librum I omnium maxime operosa ac

molesta negotia edituro facessere. ego etsi operam dedi, ut codicum scripturam fideliter tuerer et nomina ac numeros leni medela probabiliter emendarem librorum textu assidue collato numerisque, quoad eius fieri posset, computando exploratis, nemini tamen, quantum absit ut Plinii manum restituisse videar, hoc unum spero, non fore ut mea opera omnino sterilis et inanis fuisse iudicetur. praecedere hac via primus coepit, ut significavi alia transposuit, alia mutavit multisque ab ipso factis et interiectis supplavit quae abesse ei videbantur. res de integro suscepta pluribus melioribusque subsidiis Sillig severius se codicum auctoritate satinxit et, quamquam singula multa non recte administravit parum perfecta codicum ratione intricata, universae tamen recensiois fundamenta stabilivit. nonnulla deinde Iano correxit, in aliis erravit, cum codicibus et nimirum tribuaret iure ob id reprehensus ab Vriehsis in Fleckeseni annal. I XXI p. 267 sqq. postremo Detlefsen apparatus magnopere amplificatus usus ad antiquam indicum formam proximè accessit, relictiis tamen quibusdam, in quibus ultra Iani placita non progressus est. veteres quidem ante Harduinum editores auctororum tantummodo indices e codicibus integros fere receperant, argumentorum lemmata varie mutando et augendo aut amputando aliterve ordinando interpolata dederant, ut plane novi et alieni indices circumferrentur, quos verisimile est — nisi fallunt vestigia in ultimis libris codicis a obvia — in exemplari aliquo ab homine docto medii aevi suo arbitrio confectos esse.

NOTARVM EXPLICATIO

a. = ante.
 add. = addit, addunt, addito.
 con. = coniecit, coniectura.
 corr. = correxit, correctura.
 del. = delevit, deletio.
 dist. = distinxit, distinxit.
 lac. = lacunam.
 li. = libri manu scripti ADF
 R d E a, quotquot quoque loco collati et uniuscuiusque paginae in margine superiore siglis indicati sunt.
 om. = omisit, omissio.
 praem. = praemissio.

r = reliqui codices praeter eos, qui ad eandem lectionem adnotati sunt.
 ras. = rasura.
 v = veteres editores vel lectio vulgata, inde a vetustissimis editionibus usque ad hanc aut ad eam, quae una adnotata est, velut v a G = veteres ante Gelenium; v a G(H) = veterum ante Gelenium lectio, revocata ab Harduino.

B = Hermolai Barbari castigationes Pinianae. Romae 1492. 1498.
 Bas. = Basileensis editio (Erasmi) 1526.
 Ber. = Parmensis editio (Philippi Beroaldi) 1476.
 Brot. = Broterii editio Parisina 1779.
 C = Io. Caesarii editio Coloniensis 1524.
 D¹ = Detlefseni editio Berlinensis vol. I. 1866.
 D² = eiusdem Die geogr. Bücher d. Nat. Hist. d. C. Plin. Sec. Berlin 1904 (1906).
 Dal. = Dalecampii editio Lugdunensis (1687) 1606.
 vet. Dal. (Silligio K) = coniectura incerti hominis docti vel vetustioris alicuius editionis lectio a Dalecampio ad marginem enotata.
 G = Gelenii editio Basileensis 1654. (Bisudem castigationes sive annotationes 1685).
 Gron. = Gronovii (I. F.) in aliquot libros C. Plinii Secundi notas (1669). v. Sill. edit. vol. VI.
 H = Harduini editio Parisina (1686) 1741.
 Hack. = Hackiana editio. Lugd. Bat. 1668.
 J¹ = Iani editionis Teubnerianae vol. I Lipsiae 1864.
 J² = eiusdem editio altera 1870.
 L = Lugdunensis editio (I. N. Victorii) 1563.
 P = Piniani in C. Plinii nat. hist. libros omnes observationes. (Salmanticae 1544) Lugduni 1593.
 Rhen. = Besti Rhenani in C. Plin. annotationes. Basileae 1526.

S = Silligii editionis vol. I. Hamburgi et Gothae 1851.
 Salm. = Salmasii Pinianae excitationes in Solini polyhistora. (Parisii 1629). Traiecti ad Rhenum 1689.
 U cum numero = Vriehsii vindiciarum Pinianarum vol. I. Gryphisw. 1858. U sine numero = chrestomathia Piniana. Berolini 1857.
 Ven. = Veneta editio (I. B. Palmari) 1499.
 Yerc. = Alexandri Benedicti editio. Venetae 1607.

Brunn (Heur.): de auctorum indicibus Pinianis. Bonnæ 1856.
 D It. = Detlefsen, Die Beschreibung Italiens in d. Nat. Hist. d. Plin. Leipzig 1901.
 DKN = eiusdem Kurze Notizen über einige Quellen-Handschriften d. Plin. in progr. gymn. Tychoopol. 1881.
 DME = eiusdem Die Masse der Erdteile nach Plin. in progr. gymn. Tychoopol. 1888.
 DUZ = eiusdem Untersuchungen über d. Zusammensetzung d. Naturgesch. d. Plin. Berlin 1899.
 Fels (Alb.): de codicum antiquorum, in quibus Plini nat. hist. propagata est, fatis, fide atque auctoritate. Gothingae 1861.
 Luc.: mea lucubrationum Pinianarum capita III. Neostrelitiae 1866. — nov. Luc.: meae novae lucubrationes Pinianae. Lipsiae 1874.
 MGGM = Müller (Carolus) ad Geographos Graecos minores. M P = idem ad Ptolemaei Geographiam.

- C.F.W. Müller*: Krit. Bemerkgn. zu Plinius' nat. hist. Breslau 1888. — *grat.*: Festschrift z. 50j. Doktorjubiläum Ludwig Friedländer dargebracht von s. Schülern. Leipzig 1895. (p. 543—554).
- Müller* (Joh.) *emend.*: Emendationen zur nat. hist. des Plinius. I. Wien 1877. *de sísto*: Der Stil des älteren Plinius Innsbruck 1888.
- Münzer* (F.): Beiträge zur Quellenkritik d. Naturgesch. d. Plin. Berlin 1897.
- Nissen* (Henr.): Italisches Landeskunde I. II. Berlin 1888. 1902.
- Rück 1*: Auszüge aus d. Naturgesch. d. Plin. etc. in progr. Gymn. Ludov. Monac. 1888.
- Rück 2*: Die Nat. Hist. d. Plin. im Mittelalter. München 1898.
- Rück 3*: Das Exzerpt d. Nat. Hist. d. Plin. von Robert v. Cricklade. München 1902.
- Tom. 1* = Tomasehek in Zeitschr. f. d. österr. Gymnasien 1867.
- Tom. 2* = idem ibidem 1874.
- Beda*: Mignii Patrol. tom. XC seq.
- Dic.* = Dicuii liber de mens. orbis terrae ed. Parthey. Berolini 1870.
- G Gm* = Geographi Graeci minores ed. Car. Müllerus. Parisiis 1882.
- G Lm* = Geographi Latini minores ed. Alex. Riese. Heilbronnae 1878.
- Geogr. Rav.* = Ravennatis anonymi cosmographia ed. Pinther et Parthey. Berolini 1860.
- MCep* = Martianus Capella ed. Eyssenhardt. Lipsiae 1866.
- Ptol.* = Claudii Ptolemaei Geographia ed. Car. Müllerus. Parisiis 1888. 1901.
- St Byz.* = Stephanus Byzantius ed. Meineke. Berolini 1849.

C. PLINI SECVNDI

NATVRALIS HISTORIAE

LIBRI I—VI

116 regionibus duo Selenuntes. ab Epheso Matium aliud Colophoniorum et intus ipsa Colophon, Haleso adfluente. inde Apollinia Clarii fanum, Lebedos — fuit et Notium oppidum —, promunturium Cyrenaeum, mons Mimas CLP. excurrens atque in continentibus campis residens. quo in loco Magnus Alexander intercidi plantiæ eam iusserat VII-D p. longitudine, ut duos sinus iungeret Erythrasque cum Mimante circumfunderet. iuxta eas fuerunt oppida Pteleon, Helos, Dorton, nunc est Aleon fluvius, Corynaeum, Mimantis promunturium, Clazomenae, Parthenie et Hippo, 10 Chytophonia appellatae, cum insulae essent. iusserat Alexander idem per duo stadia continenti adnecti. interiere intus Daphnus et Hermesta et Sipyllum, quod ante Tantalus vocabatur, caput Maeoniae, ubi nunc est stagnum Sale. obiit et Archaepolis, substituta Sipylo, et 15 inde illi Colpe et huic Libade. regredientibus inde abest XII p., ab Amazone condita, restituta ab Alexandro, in ora Zmyrna, anne Melete gaudens non procul orto. montes

§ 116: (1-4) Mela I 88. Sol. 40, 13. MCap. VI 686. — § 117: (9, 10) Mela I 89. — (18, 14) Sol. 40, 14. MCap. VI 686.

1 selenuntes DdE(B)H. selin- FEv. selyuntes a | matium E'J. -thium v. spatium F'. -ia E'. patium r. mantium S. -telium G. -teum B. cfr. § 115 4 cyrenaeum (-seon v) J. -neum DdE. //yren- F'. cirraen- E. cyrenum a. corycaeon BcStrab. XIV p. 644. -ceon G. an argennum? | minas a. //minas E'. | CLC F. a. COL d'va. H. 6 locus F. -cū R. | plantia E'. | placia B'. 7 D om. F. a. duo ES. 8 fuerat a. -re E(?)C 9 alion a. Aleos conu. D' coll. XXXI 14 | corynaeum D(?)H. corineum E'G. -seon v. cyri- naeum F'd. -neum (cir. E') EE'. cyreneum a. -eon C. 10 hipi FE. hysi a. hepi d. epi va. B. 11 chytophonia H. chytoph- DFE. B. citoph- ad. citop- E. othoph- v. | essent. iusserat ego. insant E'. essant rv 12 adnecti DFE. a. -tit E'S. -ti insat D. -exuit v. adtanti E'. adiect J. 13 hermostes (haer- E') FE' E. a. J. -sia rv | stylum F. sip- a. aypill- E. 14 antes v. J. moeonise FE'. moenie E'. -nis a. | est om. E'. 15 agnum F. saloe E'. sole E'. | obit FE. a. ob id B. | arceopolis E'. a. arte- E'. harcaeo- F. | substitutas apilo DFE. 16 colpo FE. a. -pse G. | libade (-dae F) H. v(S). lyb- a. leb- B. 17 ab F'v(J). om. r. 18 // myrna E'. amy- Dva. S. zmirne a.

Asiae nobilissimi in hoc tractu fere explicant se: Mastusia a tergo Zmyrnae et Termetis Olympi radicibus iunctus in Dracone desinit, Draco in Tmolio, Tmolus in Cadmo, ille in Tauro. a Zmyrna Hermus amnis campos secat et 119 s nomini suo adoptat. oritur iuxta Dorylaum, Phrygiae civitatem, multosque colligit fluvios, inter quos Phrygem, qui nomine genti dato a Caria eam disterninat, Hyllum et Cryon, ipsos Phrygiae, Mysiae, Lydiae amnibus repletos. fuit in ore eius oppidum Temnos, nunc in extremo sinu 10 Myrmece scopuli, oppidum Leucae in promunturio, quod insula fuit, finisque Ioniae Phocaea. Zmyrnaeum conventum 120 magna pars et Aeoliae, quae mox dicitur, frequentat praeterque Macedones Hyrcani cognominati et Magnetes a Sipylo. verum Ephesum, alterum lumen Asiae, remotiores 15 conveniunt Caesarienses, Metropolitanæ, Cibiani Inferiores et Superiores, Mysomacedones, Mastauraenses, Briullitæ, Hypaepeni, Dioshieritæ.

§0. (32) Aeolis proxima est, quondam Mysia appellata, 121 et quae Hellesponto adiacet Troas. ibi a Phocaea Ascanius 20 portus. dein fuerat Larisa, sunt Cyne, Myrina quae

§ 118: Sol. 40, 16. MCap. l. l. — § 119: (4-7) Sol. l. l. MCap. l. l. — (10) Mela I 89. — § 121: (18-20) Mela I 90.

1 mastusia F. a. 2 iunctus E'S. -tus. is v. -tis (minu- E') rJ 3 in molo E'. imm- F. im- a. | thmolus F. a. zmo- E'. 4 taurycos F. -racea a. tau a. E'. | smyrne E. -ng F. smirne a. | amnis E'v(S). om. rH. | campus F. a. | fecat ego e Sol. facit H. v. 5 dorylaum DFE(B)J. adoril- E. v. dorilacū E'. -ata. E'. -aeum G. 8 ipsos ego. ippos (ipos E) H. et ipsos E'v. | omni- bus FE. a. 10 leucæ (laen- F) DJ. -ces a. -ce r. | in E(?)G. dein rv | promuntorium d'va. G. 11 ionie E'. ioci E'. | pho- case F. -ce a. om. E. 12 et FE. S. om. rv 14 verum om. D(?) cib- F. et cyb- ad. cyib- C. 16 mysomacedones B. mysso- F. 16 caesarenses (caes- F) FE. a. | cibiani Ev(H). cib- DE. et miso- E. misso- DE. a. mysii- v. cfr. § III extr. | mastauraenses BcStrab. met- H. v. | briullitæ DdH(D). briuli- rS. brulli- B. bruli- E'. brulli- v. 17 hypaepeni DE. B. hypaep- F. hipp- E'. yppeni a. hipp- E. hibep- v. | dioshierites a. -hieritæ FE. -haeritæ D. 18 mysia v. mesia a. moesia DFE. -ie E. -is E'. 18. 19 appellata et Dv. -tq E'. -ta FE. -ta E'. ad 19 mi- rina a. myrina E. -ne B. cfr. XXXVII 69

Sebastopolim se vocat, et intus Aegaeae, Itale, Postidea, Neon Tichos, Temnos. in ora autem Titanus annis et civitas ab eo cognominata — fuit et Grynia, nunc tantum portus, olim insula adprehensa —, oppidum Elaëa et ex Mysia ventens Calcus annis, oppidum Pitane, Canatis 5 122 annis. intercideret Canae, Lysimachea, Atarnea, Carene, Cisthene, Cilla, Cocylum, Thebe, Astyre, Chrysa, Palaescopsis, Gergitha, Neandros; nunc est Perperene civitas, Heracleotes tractus, Coryphas oppidum, amnes Grylios, Ollius, regio Aphrodisias quae antea Politice Orgas, regio Seepsis, flumen 10 Euenum, cuius in ripis intercideret Lynesos, Miletos. In hoc tractu Ide mons et in ora, quae sinum cognominavit et conventum, Adramyctes, olim Pedasus dicta, flumina Astron, Cormalos, Crianos, Alabastros, Hieros ex Ida; intus 122 mons Gargara eodemque nomine oppidum. rursus in litore 15 Antandros, Edonis prius vocata, dein Cimmeris, Assos, eadem Apollonia — fuit et Palamedium oppidum —, promunturium Lectum disterrinans Aeolida et Troada.

§ 121: (6) Mela I 90. — § 122. 123: (15. 16) Mela I 93.

1 aegaeae J coll. § 91 et Herod. I 149. -geae D F D¹. ageg E¹. egee a. egeg E¹ d. eges E. aegae B. -gea v | itale D F E E¹ J coll. § 126. -lie E¹ v a. B. insule a. attalia B | posidean F. poss. a. posit dea E. 2 neonthicos E¹. heon hicos F E¹. -nycos a. 3 grynia E(?) B. grya D F. grya E. a. grinia v. 4 olim J. soli U. B. -lis v. 5 mysia v. moesia (me. a) H | oppida F E a. | canatis E E¹ D. -ains D(?) v. canucis r. 6 cane F v a. L | lysimachea B(S). -cea D F E v. -ce a. -chia E(?) G | carane D F a. 7 trisphrene E | cocylum E(?) H. -lum B. -cillum B a. cocylle (coccy-v) F v. -ille D E¹ a. conehile E¹ | thebæ C | astire F a. ha. E | chrysa D e. chrisa E¹. cri. r. 8 gergitha (P) S. -thos B. -getha E v. -than D F a. -phan E | noeandros F E a. noend. -ra. B. 9 coriphæ s v a. B. -pas E | grylios (gril. F a.) ollius (olius a. oluis F) D F E a. H. glirios (glor. E¹) oluis E. grylios (chry. Dal.) v. 10 qui F E a. | flumine (-nae F) uenum F a. -men verum E. 11 et miletos E¹ v a. S(D). 12 ide J. idē H. ida v. 13 adramyctes F. -iteos s v a. B. -ites E¹. aramitet E¹ | padæus a. -dus E. 14 crianos H. S. crya. v. eryannos G | ieros a. geros E. 15 gargar F¹. purgara E a. 16 atandros F a. ada. E¹ | deinde D(?) v a. S | assos S. et assos D(?) B. assos r. 18 lecton C | disterrinata D F a. | collida F a.

fuit et Polymedia civitas, Chrysa et Larisa alia. Zminthium 131 templum durat. intus Colone intercidiit. deportant Adramyctem negotia Apolloniatae a Rhyndaco amne, Eresi, Miletopolitae, Poemaneni, Macedones Asculacae, Polichnaei, 5 Pionitae, Cilices Mandacandeni, Mysi Abretteni et Hellespontii appellati et alii ignobiles.

(33) Troadis primus locus Hamaxius, dein Cebrenia 124 ipsaque Troas, Antigonía dicta, nunc Alexandria colonia Romana, oppidum Nee, Scamander annis navigabilis et in 10 promunturio quondam Sigeum oppidum; dein portus Achaeorum, in quem influit Xanthus Simoenti iunctus stagnumque prius faciens Palaescamander; ceteri Homero celebrati, Rhesus, Heptaporus, Caresus, Rhodius, vestigia non habent. Granicus diverso tractu in Proponda fluit. 15 est tamen, ut prius, Scamandria civitas parva ac MM. D p. remotum a portu Ilium immune, unde omnis rerum claritas. extra sinum sunt Rhoetea litora, Rhoeteo et Dardanio et 126 Arisbe oppidis habitata. fuit et Achilleon oppidum, iuxta

§ 123: (1. 2) ib. 91. — § 124: (9—11) ib. 93. — Homer. M 20. 21. — § 126: (17. 18) Mela I 96. — (18) Sol. 40, 17.

1 polymedia civitas E¹ v(D). polymes (pollim. E) r J | chrysa D F H. chyriss E. chrisa E. crisa a. cryssa C. chrissæ v. (et praem. v a. J) | zminthium E¹ S. -tium E a. -teum E¹. zmontium E¹. zmynti. F. zmynti. D. smin. v. -theum C. 2 colone D(?) E E B e Strab. -nia v. -lane E d. -nae F. culanae a | deportant D(?) E H. -tat v. -tata B. -tans v. 3 rhyndaco E d B. rhin. v. rin. E¹. rindico D E¹ a. rinthico F | erezii D(?) H. ertizi S. erezsi comi. B. 4 macedonia F E a. | ascelacae E. aschil. -va. Brot. a. Scylace D¹ (tacite) | policonsi a. -lydmasi E. 5 mandacandeni (-daea. a. -deca. F) D F d E a. D. -cadeni E(?) H. -gandeni v | mysi ego. -sia H. -sani v. in mysia B | abretteni E¹ B(?) J. -ecteni E. -eteni D d a v. -etseni F. abrett E¹. -tini C. abrittteni E¹. 7 hamaxitus D E H. am. F a. B. -icus E d v | orbēnia F E a v a. B. 8 troas prius o in om. o. 10 sigrium F¹ a. sygeum o (simuliter infra) | portū E ego. et prius D F¹ d E¹ (v a.) E a. et nunc F E¹ v. ibi o | hac (pro ac) E¹. de E¹ | MD E¹ v a. D. 16 motū E¹ (?). -tu D F¹ a. 17 roetheo E¹. -tero E¹. -treo a. rote ero F¹. rotaseo F¹. 18 ar-sibe E a. aribe F¹ | achilleon F E. achyl. a.